

Türkiye'nin Ortadoğu'da Kamu Diplomasisi Tecrübesi

Öz

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ülkelerin çıkarlarını koruma, amaçlarına ulaşmakta kullandıkları yöntemlere ve bu bağlamda uluslararası ilişkilerde güç kavramına yeni boyutlar kazandırmıştır. Etkin olmak isteyen ülkeler için artık devletlerarasındaki ilişkilerin yeterli olmadığı, diğer ülke kamuoylarını etkilemeyi hedefleyen politikaların uyguladığı Kamu Diplomasisi önem kazanmıştır. İnce gücün kullanıldığı Kamu Diplomasisinin en etkili olduğu coğrafyalar ise ülkelerin kültürel, siyasî, tarihî etki sahâlarıdır. Bu bağlamda Türkiye'de ince güç kaynaklarının yoğun olduğu Ortadoğu'da Kamu Diplomasisi faaliyetleri ile avantaj sağlamaya çalışmaktadır. Bu makalede Türk Dış Politikası yürütenlerin Ortadoğu'da ince güç ve Kamu Diplomasisi kavramını sıklıkla kullandığı 2003 yılı sonrasındaki uygulamalar ve ortaya çıkan ivme ile "Arap Baharı" sonrasında gelinen süreç değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda Kamu Diplomasisi kavramı, Türkiye'nin Ortadoğu'daki ince gücünün kaynakları ve Türkiye'nin bölgede öne çıkan Kamu Diplomasisi unsurları ve faaliyetleri ele alınacaktır. Türkiye'nin Ortadoğu bölgesinde yaşadığı çıkış ve iniş süreci anlaşılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnce Güç, Kamu Diplomasisi, Türk Dış Politikası, Ortadoğu, Arab Spring

M. Musa Budak

Dr. Serbest Araştırmacı,
Email:
mmbudak@hotmail.com

Public Diplomacy Experience of Turkey in the Middle East

Abstract

Methods used by countries secure and achieve their interest and objectives change according to developments in science and communication technologies. In this context, the concept of power in international relations has gained new dimensions. Inter-state relations is not enough enymure for states which wants to be influencial. But public diplomacy which applies policeis and programs to attract other countries' public opinion became more important. Public Diplomacy which use soft power elements, is more effective in geographies where country had natural cultural, political and historical influence. In this scope Turkey tries to take advantage of public diplomacy activities in the Middle Eastern countires where it has strong ssoft power sources. This article tried to analyze Turkish Foreign Policy Public Diplomacy experince in the Middle East which picked from 2003 untill so called Arab Spring and declined after that. In this regard the concept of public diplomacy, sources of Turkish soft power in the Middle East and Turkey's public diplomacy intruments in the Middle East has been examined. It tried to give undertanding of process in Turkish public diplomact rise and falls.

Keywords: Soft Power, Public Diplomacy, Turkish Foreign Policy, The Middle East, Arab Spring

تجربة الدبلوماسية التركية العامة في الشرق الأوسط

الملخص

إن التطورات التي شهدتها تقنيات الاتصال والمعلومات قد أكسبت أبعاداً جديدة لسياسات الدول في حماية مصالحها، والطرق التي تستخدمها في الوصول إلى الأهداف، ومفهوم القوة في العلاقات الدولية. ولم تعد العلاقات بين الدول كافية بالنسبة للدول التي تريد أن تكون مؤثرة، واكتسبت الدبلوماسية العامة أهمية كبيرة من حيث القدرة على التأثير في الرأي العام عبر سياسات تعمل ضمن هذا الهدف. كما أن القوة الناعمة التي تستخدمها الدبلوماسية العامة تكون ذات تأثير عالي في المجالات الثقافية والتاريخية والسياسية للدول. وفي هذا السياق تعمل تركيا على تحقيق المكاسب والأفضلية عبر الدبلوماسية العامة الموجهة للشرق الأوسط، والذي يحمل مصادر قوة ناعمة غنية. وسيتم في هذه المقالة تقييم السياسات بعد عام 2003 والتسارع الذي وقع بعدها، وما جرى بعد الربيع العربي، والتي استخدمت فيها تركيا القوة الناعمة والسياسة العامة بشكل كثيف جداً. وفي هذا السياق سيتم تناول مواضيع مفهوم الدبلوماسية العامة ومصادر القوة الناعمة لصالح تركيا في الشرق الأوسط، وأبرز عناصر الدبلوماسية العامة في المنطقة وأهم النشاطات. كما سيتم في هذه الدراسة توضيح الصعود والهبوط الذي تعيشه تركيا في الشرق الأوسط.

الكلمات المفتاحية: القوة الناعمة، الدبلوماسية العامة، السياسة الخارجية التركية، الشرق الأوسط، الربيع العربي.

Kamu Diplomasisi

Uluslararası ilişkiler, iç kamuoyu ve dış kamuoyu arasındaki sınırların muğlaklaştığı ve yaratılan “imaj”ın her alanda önem kazandığı bir süreçten geçmektedir. Ülkelerde karar alıcılar ve diplomatlar, karar ve faaliyetlerinde “diğer”lerinin algılarından etkilendiklerini ve onların algılarını da etkilemeyi hedeflediklerini belirtmektedirler. Bu algılar ülkelerin milli çıkarlarına ulaşmalarına yardımcı olabildiği gibi uluslararası arenada itibarlarına ciddi olarak zarar verebilmektedir. Bilgi teknolojileri ve bilginin yayılma hızındaki gelişim ülkelerin uluslararası arenedeki şöhretlerini koruma ve geliştirme konusunu hayati bir konuma getirmiştir. Çıkarlarının korunmasını öncelleyen karar alıcılar ülkelerinin oluşturduğu algının olumlu yönde geliştirilmesi için farklı stratejik yaklaşımlar belirlemektedir. Geleneksel diplomasinin ötesinde çok farklı yöntem ve aktörleri içeren bu yeni diplomasi çalışmaları genel olarak kamu diplomasisi olarak tanımlanmaya başlanmıştır.

Kamu Diplomasisi kavramını ilk kullananlardan olan Nye, bu kavramı devletlerin askeri olamayan enstrümanlar ile diğer aktörlere nüfuz ve etki edebilmesi olarak tanımlamaktadır²⁷³. Edward R. Murrow, kamu diplomasisini tanımlarken, bu kavramın sadece diğer hükümetlere yönelik eylemler bütününe değil, aynı zamanda ve özellikle sivil toplum kuruluşlarını ve bireyleri de hedefleyen eylemleri ifade ettiğini belirtmektedir²⁷⁴. Bu çerçevede kitle iletişim araçları kamuoylarını doğrudan etkilemek için kullanılırken, kültürel kanallar daha çok kamuoyu üzerinde etkisi olacağı düşünülen kesime yöneltilmiştir. Kitle iletişimi güncel konulara odaklanırken, kültürel kanallar daha çok uzun dönem algıların oluşumunu hedeflemektedir.²⁷⁵ İbrahim Kalın ise kamu diplomasisi tanımını “devletten-halka” ve “halktan-halka” iletişim olmak üzere iki ana çerçevede toplamıştır. Kalın’a göre; devlet-halk eksenindeki faaliyetler; devletin, izlediği politikaları, yaptığı faaliyetleri, resmi araç ve kanalları kullanarak kamuoylarına aktarmasıdır. Halktan halka iletişim faaliyetlerinde ise STK’lar, araştırma merkezleri, basın, kanaat önderleri, üniversiteler, değişim programları gibi sivil araçların kullanılması esastır. Bu kapsamda kamu diplomasisi, diplomatlar ve diğer kamuoyları arasında gerçekleşen iletişim ötesinde araç ve aktörleri ihtiva

²⁷³ Joseph S. Nye, Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu, (Ankara: Elips Yayınları, 2005) s. 14

²⁷⁴ A.g.e. s. 107

²⁷⁵ Omair Anas, “Turkey’s Soft Power Challenges in the Arab World”, Journal of Academic Inquiries, Cilt: 6 Sayı: 2, (2011) s. 236-240.

eden daha geniş bir alanı kapsamaktadır.²⁷⁶ Bunun yanında Batı dünyasında özellikle ABD'nin, ülkelerin sıklıkla başvurdukları "propaganda" faaliyetlerini daha olumlu göstermek amacı ile kamu diplomasisi kavramını geliştirildiğini ifade eden dar tanımlamalar da bulunmaktadır²⁷⁷.

Küreselleşme ile birlikte gelişen uluslararası şirketler, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar gibi devlet dışı organizasyonlar etkinliklerini artırarak uluslararası ilişkileri devletin tek aktör olduğu bir düzen olmaktan çıkarmışlardır. Bunun yanında teknolojik gelişmeler ile birlikte ortaya çıkan "yeni medya" bireylerinde başkaca bir araca ihtiyaç duymadan uluslararası ilişkilerin konusu olabilecek hususlara müdahil olmalarına imkân sağlamıştır. Yeni teknolojik gelişmeler ulusal ve uluslararası alanı birbirinden ayıran sınırları muğlaklaştırmıştır. Bütün bu gelişmelerin yanında Cull'a göre kamu diplomasisinin getirdiği en önemli yaklaşım, Soğuk Savaş döneminde devletlerden halklara yönelik yürütülen iletişim biçiminin halktan halka şeklinde değişmesidir²⁷⁸.

Uluslararası ilişkilerde yeni aktör olarak ortaya çıkan devlet dışı organizasyonlar aynı zamanda kamu diplomasisinin uygulayıcısı da olmuşlardır. Bahsedilen değişimler kamu diplomasi yaklaşımında da gelişmeleri sağlamış, sadece hükümetler arası etkileşim ile ortaya çıkan veya sadece hükümetlerin uygulayıcı olduğu kamu diplomasisi, yerini hükümet dışı organizasyonların ve bireylerin de aktör olabildiği, yeni medya ile birlikte küresel çapta daha fazla etkileşimin mümkün olabildiği yeni kamu diplomasisine bırakmıştır²⁷⁹.

Kamu diplomasisinin uygulayıcıları geliştikçe kullanılan araçlar ve faaliyetler de çeşitlilik kazanmıştır. Kültür ve dil merkezlerinin kurulması, bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleri, üst düzey ziyaretler, sanatçıların ve entelektüellerin konferanslara, festivallere ya da sergilere katılımın sağlanması, teknik kalkınma yardımları, kardeş şehir uygulamaları, sivil toplum kuruluşlarına yönelik destek programları, bilimsel ve kültürel öğrenci değişim programları öne çıkan kamu diplomasisi faaliyetleri arasında sayılabilir²⁸⁰. Doğrudan kamuoyunu etkilemeye yönelik daha çok kitle iletişim araçları

²⁷⁶ İbrahim Kalın, "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi", Abdullah Özkan ve Tuğçe E. Öztürk, Kamu Diplomasisi, (İstanbul: Tasam Yay., 2012) s. 150.

²⁷⁷ Nicholas J. Cull, Public Diplomacy, Lessons from the Past, (Los Angeles: Figueroa Press, 2009), s.36

²⁷⁸ A.g.e. s.13

²⁷⁹ Muharrem Ekşi, Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014) s.72-74.

²⁸⁰ Joseph S Nye, "Soft Power and Public Diplomacy Revisited", The Hague Journal of Diplomacy, Cilt:14 Sayı: 1-2 (2019) s. 7-20.

kullanılırken, toplumun önde gelenlerine veya etkin olabileceğine inanılan gruplara yönelik kültürel programlar uygulanabilmektedir²⁸¹. Bu bağlamda özellikle kültürel diplomasi olarak da anılan ülkenin dil, sanat, mutfak vb. kültürel değerlerinin yaygınlaştırılması ve tanınırlığının artırılmasına yönelik çalışmalar kamu diplomasi faaliyetleri arasında zikredilmektedir²⁸². Bilgilendirme faaliyetleri güncel konulara yönelik direk etki ortaya çıkaracak faaliyetler iken, kültürel programlar daha uzun sürede olumlu algı oluşturulmasına yönelik kullanılabilir. Hedef ülkedeki irtibatlı grupların eğitim öğretim, basın yayın ve genel olarak medya alanında desteklenerek güçlendirilmesi de bir başka önemli etki kanalıdır. Bu bağlamda ülkeler diğer ülke dillerinde yayın yapan televizyon kanallarını kurmakta veya desteklemektedirler. Haber ajansları da ülkenin algısına olumlu katkı sağlayacak diğer bir kanal olarak geniş kitlelere ulaşmakta kullanılmaktadır²⁸³. Hedef ülkedeki politika belirleme ve karar alma sürecinin yapısı hedef grupların belirlenmesi açısından önemlidir. Demokratik ülkelerde çeşitli baskı grupları aracılığı ile etki kurmak mümkün olabilir. Ancak demokrasinin olmadığı veya zayıf olduğu ülkelerde izlenecek yöntemler daha farklıdır. Genellikle görece küçük ve dar bir zümre kamuoyunu çok da dikkate almadan kararları alır. Bu durumda kamuoyunda etkiniz yüksek olsa bile Kamu Diplomasisi istenen düzeyde etki gösteremeyebilir.²⁸⁴ Bu nedenle hedef ülke kamuoylarına yönelik geliştirilecek stratejiler farklılık gösterecektir. Özellikle gelişmekte olan ülkelere yönelik sağlanan kalkınma yardımları kamu diplomasisi açısından ülkelere önemli avantaj sağlayabilmektedir²⁸⁵. Kamu diplomasisi açısından kültürel yakınlık önemli bir avantaj sağlayabilmektedir.

Esasen Kamu Diplomasisi, geleneksel diplomasiden farklı olarak çift taraflı bir iletişim ve etkileşimi temel almaktadır. Öncelikli hedef, muhatap kitlenin dinlenmesi ve önceliklerinin tespit edilmesidir. İkinci olarak bilgilendirme, paylaşım, ikna ve etkileme amaçlanır. Bu yüzden kamu diplomasisi dinamik ve çok boyutlu bir iletişim sürecidir. Kamu diplomasisinde amaç kamuoyunda tesis edilecek etki ile karar alıcı grup içerisinde olumlu tutu-

²⁸¹ M. Musa Budak, Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Öğrenci Değişim Programları ve Türkiye Uygulamaları, (Ankara: YTB, 2012), s.25-35.

²⁸² Fırat Purtaş, "Türkiye'nin Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi", Gazi Akademik Bakış, Cilt 7 Sayı:13 (2013), s.1-14.

²⁸³ Nye, "Soft Power ..."

²⁸⁴ Erhan Doğan, "Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtları Üzerine", Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk, Kamu Diplomasisi, (İstanbul: TASAM Yay. 2012), s.28

²⁸⁵ Suweon Kim, "The misadventure of Korea Aid: developmental soft power and the troubling motives of an emerging donor", Third World Quarterly, (2019) DOI: 10.1080/01436597.2019.1622410 (Erişim Tarihi: 29.06.2019)

mu olan kesimlerin argümanlarını güçlendirmek, olumsuz tutum içerisindeki kesimleri ise etkisiz kılmak ya da hareket alanını kısıtlamaktır. Kamu diplomasisinin bu neticeyi oluşturmak için kullandığı etki ise yumuşak/ince güç olarak tanımlanmaktadır²⁸⁶. Nye'ye göre kamu diplomasisinin esas aldığı bu gücün üç temel kaynağı bulunmaktadır. Bunlar diğerleri tarafından cazip bulunan ülke kültürü, politik değerler ve diğerleri tarafından meşru ve ahlaki olarak kabul edilmeyi sağlayabilen dış politik yaklaşımdır. Nye'ye göre ince güç; güven, inanıklık ve cazibenin oluşturduğu bir etkidir²⁸⁷. Kamu diplomasisinin gelişimi genel olarak ortak bir yol izlese de ve tatbikinde kullanılan araçlar ülkeden ülkeye farklılık arz edebilmektedir. Kullanılan araçların farklılaşması tabii olarak ülkelerin ince güç kaynaklarının farklılığından da kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinin belirlenmesinde öne çıkan ince güç unsurları da bu bağlamda ele alınmalıdır.

Türkiye'nin Ortadoğu'da İnce Güç Kaynakları

Kamu Diplomasisi açısından ülkelerin kaynakları; o ülkenin kültürü, siyasî değerleri, dış politikası, ekonomisi, eğitim düzeyi, medya, tanıtım ve tanıtma faaliyetlerinin bir bütünü olarak anlaşılabilir. Başarılı bir Kamu Diplomasisi yürütebilmek; ülke kültürün başka ülkeler üzerinde oluşturduğu çekiciliğe, siyasî değerlerin iç ve dış politikadaki uyumuna, takip edilen dış politikanın meşru ve ahlakî olarak kabul edilebilmesine, ülke markalarının ve şirketlerinin ekonomik olarak etkinliğine, eğitim sisteminin cazibesine, medyanın stratejik kullanımına, tanıma ve tanıtma faaliyetleri ile istenilen bilginin belirlenen hedeflere ulaştırabilmesine ve tüm bu araçlar ile dünya kamuoyunu ülkeniz hakkında olumlu karar almaya sevk edebilmenize bağlıdır²⁸⁸.

Türkiye bu bağlamda medeniyet/kültür değerleri, tarih birikimi, devlet yapılanması, mevcut uluslararası sistemde sahip olduğu stratejik konumu, ekonomik yetkinlikleri ile ciddi bir kamu diplomasisi potansiyeline sahiptir. Özellikle Ortadoğu bağlamında ortak din ve tarihi ilişkilerin getirdiği sosyal bağlar, karşılıklı ekonomik bağımlılık ve Türkiye'deki siyasi hükümet etme geleneği bölge ülkelerine yönelik gerçekleştirilecek Kamu Diplomasisi faaliyetleri açısından Türkiye'ye önemli avantajlar sunmaktadır. Kuruluşundan itibaren devlet güvenliğinin odak teşkil ettiği politik yaklaşımın dönüşümü

²⁸⁶ Bezen Balamir Coşgun, "Güvenlik Sorunları ve Kamu Diplomasisi", Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk, Kamu Diplomasisi, (İstanbul: TASAM Yay., 2012), s.51-55.

²⁸⁷ Nye, "Yumuşak Güç..." s.14

²⁸⁸ Bekir Aydoğan, "Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi", http://politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf (Erişim Tarihi: 15.03.2019)

ve değişen dış politika uygulamaları Ortadoğu ülkelerinde Türkiye'nin daha cazip bir aktör olarak görülmesini sağlayabilmiştir. Bununla birlikte özellikle 2011 sonrasında bölge ülkelerinde meydana gelen gelişmeler, ikili ilişkilerde yaşanan krizler ince güç unsurunun arka planda kaldığı bir süreci karşımıza çıkarmıştır.

Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik ince gücünün en önemli kaynağı tarihi ve bölge ülkeleri ile İslam ortak paydasında buluşan kültürel değerleridir. Ortadoğu coğrafyasında Türklerin İslamiyete girmelerini izleyen asırlarda kurulan ortak devletler ve geliştirilen sosyal yaşam bölgedeki milletler arasında köklü bağların, ortak değerlerin oluşmasını sağlamıştır. Ekonomik gelişmişlik bakımından Türkiye'den önde olan ülkelerin Ortadoğu coğrafyasında Türkiye'nin sahip olduğu etkinliğe sahip olmamasının en önemli nedeni bölge ile tarihsel bağlarının olmayışıdır. Ortak Osmanlı geçmişi Türkiye'nin Balkan, Kafkas ülkelerinde olduğu gibi Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile de doğal kültürel bağlar kurmasını sağlamıştır. Tüm bu ülkeler Osmanlı'yı oluşturan parçalardır. Bunun yanında Osmanlı'nın uhdesindeki Hilafet müessesesi sembolik olmanın çok ötesinde bu coğrafya insanı için birleştirici bir rol oynamıştır. Bu ülkelerin ayrıştırılmasından sonra yaşadıkları acı tarihsel tecrübeler geçmişe yönelik özlem dolu olumlu bir yaklaşım oluşumuna da katkı sağlayabilmektedir.²⁸⁹

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden itibaren bölge coğrafyasının yönetiminde rol oynaması Türkiye'nin bölge ülkelerinde tarihsel olarak irtibatlı olduğu sosyal grupların oluşmasını da sağlamıştır. Tarihsel bağlar kısa süre önce kurulmuş bağlara göre daha dayanıklıdır. Bu nedenle bu grupların buldukları ülkede daha güçlü olmaları için destek olunabilir. Kamu Diplomasisi açısından bu tür gruplarla ilişki önemlidir ve geçmişte sağladığı faydalar nisbetinde bu kanalın kullanımı önemli avantajlar sağlayabilmektedir.²⁹⁰ Ancak bahsedilen kaynakların Türkiye açısından önemli bir dezavantaja dönüşme ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Yüzyılın başında bölgede kurulan ülkelerde kimlik inşası kapsamında Osmanlı'nın emperyal bir güç, Türklerin ise "öteki" olarak tanımlama girişimleri sosyal değişimleri de beraberinde getirmiştir.²⁹¹ Benzer şekilde Türkiye'de Arap coğrafyasına karşı düşmalığa varan söylemlerin geliştirilmesi bahsedilen tarihsel kaynağın kullanımında dikkatli davranılmasını zorunlu kılmaktadır.

²⁸⁹ Assad Bhuglah, "Turkey's Soft Power in the Middle East", <https://www.centuryassociation.org/assad-bhuglah-toc/2905-turkey-s-soft-power-in-the-middle-east> (Erişim Tarihi: 12.03.2019)

²⁹⁰ Doğan, a.g.m. s. 24

²⁹¹ Paul Salem, "Turkey's Image in the Arab World", http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Turkeys_Image_In_The_Arab_World.pdf (Erişim Tarihi: 14.03.2019)

Kamu Diplomasisi açısından Türkiye'ye değer katan bir diğer husus ise coğrafyasıdır. Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu arasındaki jeostratejik konumu işgal eden Türkiye önemli bir ince güç kaynağına doğal olarak sahip olmaktadır. Ülkelerin coğrafi yakınlık nedeniyle devamlı etkileşim içinde oldukları komşu ülkeler doğal bir kamu diplomasisi faaliyet alanıdır. Türkiye'nin bulunduğu coğrafi bölgenin aynı zamanda doğal bir geçiş yolu olması bu coğrafyanın farklı kültürlerle çok daha erken dönemlerde tanışmasını sağlayabilmiştir. Enerji ve ticaret yolları üzerinde bulunmasının ülkeye sağladığı ekonomik üstünlükte bu bağlamda bir ince güç unsuru olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'nin kuruluş süreci ve sonrasında bölge ülkelerine yönelik güvenlik odaklı dış politika yaklaşımı ve tek yönlü Batı'ya yönelme politikası Ortadoğu ülkelerinde olumsuz bir imaj oluşturmaya neden olmuştur. Bu dönemde Arap ülkelerindeki yeni idarecilerin Osmanlı geçmişine yönelik geliştirdikleri söylemin de etkisi ile Türkiye ve bölge ülkeleri arasında görülmeyen duvarların oluşmuştur²⁹². Buna rağmen Türkiye'nin genel olarak güçlü bir orduya sahip istikrarlı bir devlet yapılanmasına sahip olması, bölge ülkeleri ile dış ticaretini geliştirme çabaları, karşılıklı ekonomik bağımlılığı artıran faaliyetleri, uluslararası organizasyonlara aktif katılımı, liberal ekonomik değerleri savunması ve gelişen bir ekonomi olarak tanımlanması Ortadoğu'da özellikle halk düzeyinde Türkiye'nin cazibesini artırmıştır. Bu süreçte Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylık sürecinde gerçekleştirdiği reformlar ülkenin sosyal hayatında değişiklikler meydana getirirken Ortadoğu ülkelerinde Türkiye'nin bu Batılılaşma serüveni dikkatle izlenmiştir. Esasen Ortadoğu ülkelerinin bu süreçte içerisinde buldukları siyasi, ekonomik ve sosyal çalkantılar Türkiye'ye karşı bu ilginin en önemli sebeplerinden birisidir. Gücün belirli zümrelerin elinde toplandığı, halkın genel refahını sağlayamayan, genel politikalarını ülkesinde belirleyemeyen otoriter rejimlerin yönettiği Ortadoğu halkları tarihsel ve coğrafi olarak kendisine yakın gördüğü Türkiye'nin aynı dönemde gerçekleştirdiği görece daha istikrarlı değişimi yakından takip etmiştir. 1960'larda başlayan, 1970'lerde gelişen ve 1980'ler ile yapılaşan liberal siyasi ve ekonomik açılım politikaları Türkiye'nin bölge ülkelerinde konjektürel olarak inişler ve çıkışlar olmakla birlikte imajını güçlendirmiştir²⁹³. Bu süreçte Türk siyasi hayatında Ortadoğu ile ilişkilerin

²⁹² Carola Cerami, "Rethinking Turkey's Soft Power in the Arab World: Islam, Secularism, and Democracy", *Journal of Levantine Studies*, Vol. 3, No. 2, (Winter 2013) s.132

²⁹³ Meliha Benli Altunışık, "The Possibilities and Limits of Turkey's Soft Power in the Middle East", *Insight Turkey*, 10/2, (2008), s.42-46.

güçlendirilmesini savunan siyasi görüşlerin ortaya çıkması, çok seslilik görüntüsü ve modernleşme Türkiye'nin bölgedeki prestijini artırmıştır. Bu çerçevede gelişen "model ülke" yaklaşımı da dikkat çekmiştir.

Bölge ülkelerinin ortak paydası olan İslami değerlerin, küreselleşme ile kendisini daha fazla hissettiren modernleşme baskısının Türkiye örneğinde geliştirdiği yeni form diğer İslam ülkeleri için örnek olarak gösterilmiştir²⁹⁴. Ülkenin sosyal, politik ve ekonomik dönüşümü bireyler, şirketler ve sivil toplum kuruluşlarını odağa alan politikaların da oluşmasını sağlamıştır. Bu değişim ülkenin politik diline de etki etmiş; iş adamı örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarına yeni roller sağlamış, İslam ve demokrasi ilişkisinin yeniden analiz edilmesine neden olmuştur. İç politikada meydana gelen gelişmeler, uluslararası arenada Soğuk Savaş'ın bitmesi ve iki kutuplu sistemin sona ermesi gibi değişimler Türkiye açısından Ortadoğu'da yeni imkanlar oluşturmuştur. Bu Türkiye'nin çok farklı yönlerde dışarıya ekonomik ve siyasi açılımını da beraberinde getirmiştir. Ekonomide liberal politikalar benimseyen Türkiye'de geliştirilen politikaların en önemli alıcılarından birisi de muhafazakâr işadamları olmuştur. Ortaya çıkan bu yeni sınıf Türkiye'nin ekonomik olarak da gelişmesine katkı sağlamıştır. Liberal politikalar ve muhazakar iş dünyası arasında oluşturulan bu ortaklık sisteminin diğer Müslüman Ortadoğu halkları için bir model olabileceği tezi çokça dillendirilmeye başlanmıştır. Türkiye'de muhazakar yapının geçirdiği bu değişim, 2002 sonrasında AK Partinin iktidarda tutunabilmesi ülkenin Ortadoğu'daki algısına pozitif katkı sağlamıştır. Kemal Kirişçi'ye göre model ülke yaklaşımı üç slogan çerçevesinde kavramsallaştırılmıştır; ticaret ve yatırım ile öne çıkarılan "ticaret ülkesi", inşası devam eden demokratikleşme süreci, Ortadoğu ülkeleri ve Türkiye arasında insanların rahatça seyahatini sağlayan dış politika yaklaşımı²⁹⁵.

Türkiye'deki bu dönüşüm Doğu'da olduğu kadar Batı'da dikkatle takip edilmiştir. Özellikle Afganistan ve Irak gibi Müslüman ülkelerde giriştiği savaşta kaba güç ile istedikleri sonucu alamayan ABD yönetimi Türkiye gibi bir ortağın ince güç unsurları ile bölgenin stabil hale getirilmesinde oldukça faydalı olabileceğini görmüştür. Türkiye'nin Ortadoğu Barış Süreci başta ol-

²⁹⁴ Cerami, a.g.e. s. 129-130. Meliha Benli Altunışık, (2011, June). "Challenges to Turkey's "Soft Power" in the Middle East" (June, 2011) http://tese.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Challenges_To_Turkeys_Soft_Power_In_The_Middle_East.pdf. Yohanan Benhaim ve Kerem Öktem, "The Rise and Fall of Turkey's soft Power Discourse", *European Journal of Turkish Studies*, 21, (2015) s. 8.

²⁹⁵ Kemal Kirişçi, "The Transformation of Turkish Foreign Policy: The Rise of the Trading State", *New Perspectives on Turkey*, 40 (2009), s.29-57.

mak üzere bölge ülkeleri ile İsrail arasında yürüttüğü arabuluculuk faaliyetleri Doğu ülkelerinde olduğu kadar Batı ülkeleri nezdinde de Türkiye'nin önemini artırmıştır.²⁹⁶

Türkiye'nin Ortadoğu'da Önde Gelen Kamu Diplomasisi Araçları

Türkiye sahip olduğu ince güç imkânlarını çerçevesinde Ortadoğu'da farklı Kamu Diplomasisi araçlarını kullanmaktadır. Kültür, dil, sanat, bilimsel çalışmalar, ekonomi gibi çok farklı alanlarda uygulama alanı bulunan bu faaliyetler belli kurum ve kuruluşlar öne çıkmaktadır. Türkiye'nin ilk kurulduğu süreçte Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü ve sonrasında Milli Güvenlik Kurulu'nun uhdesinde yürütülen Kamu Diplomasisi çalışmaları 2010 yılından itibaren Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK) tarafından koordine edilmiştir. KDK tarafından Türkiye'nin kamu diplomasisi alanındaki faaliyetleri bahsinde Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTb), Türk Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) gibi kamu kurumlarının yanında insani yardım ve eğitim gibi farklı alanlarda çalışan sivil toplum kuruluşları ile dizi ve sinema sektörlerinin öne çıkarıldığı görülmektedir.²⁹⁷

YEE

Kamu Diplomasisi faaliyetlerinin en önemli parçalarından birisi olan kültür diplomasisi 2009 yılında faaliyetlerine başlayan YEE tarafından yürütülmektedir. Dil, sanat, mutfak gibi farklı kültür öğelerinin tanıtılması ve diğer ülke vatandaşlarının bu değerlere olan ilgisinin artması/artırılmasını sağlayan kültür diplomasisi bu yönüyle kamu diplomasisinin en önemli amaçlarından birisidir. Kültür Diplomasisi ülkelerin diğer ülkelerdeki algısını uzun vadede köklü olarak etkileyebilecek faaliyetleri içermektedir. Bu alanda 1883'te The Alliance Française, 1934'te İngiliz British Council, 1954'de, Alman Goethe Enstitüsü, 1991'de İspanyol Cervantes Kültür Merkezleri, 2004'de Çin Konfüçyus Merkezi faaliyetlerine başlamıştır.²⁹⁸ Kültür Diplomasisi alanında çalışmalarını sürdüren YEE, Büyükelçiliklere bağlı kültür merkezleri, sivil

²⁹⁶ Altunışık, "The Possibilities ..." s.45. Benhaim ve Öktem, a.g.m. s. 2.

²⁹⁷ Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, (Ankara: Nobel Yay, 2015). Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk a.g.e. [Muherrem Ekşi ve Mehmet Seyfettin Erol, "The Rise and Fall of Turkish Soft Power and Public Diplomacy", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 11 Sayı 23 (Kış 2018)].

²⁹⁸ Muherrem Ekşi ve Mehmet Seyfettin Erol, a.g.m. s.31

toplum kuruluşu veya ticari olarak yapılandırılmış kültür merkezleri ve üniversitelerde kurulan Türkoloji bölümleri ile faaliyet göstermektedir. Bu çerçevede hali hazırda farklı ülkelerde 49 merkezi bulunmaktadır. Ortadoğu'da Lübnan, Ürdün, Mısır, İran, Katar, Filistin, Sudan, Bahreyn, Tunus'da Kültür Merkezleri bulunan YEE, Cezayir ve Fas'ta da üniversiteler bünyesinde kurulan bölümlerde çalışmalarını yürütmektedir²⁹⁹. Türkçe dil eğitimi ve kültür-sanat unsurlarının çeşitli etkinlikler ile tanıtılması gibi iki temel alanda faaliyet gösteren YEE, uzun vadede bölge milletleri ve Türkiye arasında iletişim açısından en önemli engellerden biri olan dil probleminin aşılması noktasında katkı sağlamaktadır. Yabancılar Türkçe eğitimi bağlamında müfredat ve eğitim metaryallerinin geliştirilmesine liderlik etmektedir.

Bölge ülkeleri ile Türkiye arasında siyasi ve ekonomik ilişkilerin gelişmesi, ilişkilerin kültür-sanat boyutunda eksikliklerin daha belirgin olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle ortak değerlere vurgu yapacak edebi eserlerin ülke dillerine kazandırılması, geniş kitleleri etkileme potansiyeline sahip sanatçıların ortak projelerde buluşturulması, bölge ülkelerinde Türkçe öğrenimine yönelik ilginin artırılması ve oluşan talebe karşılık verilmesi Türkiye'nin Kamu Diplomasisi çalışmaları kapsamında YEE'den beklentileri oluşturmaktadır. Bu faaliyetlerin etkinliğinin artırılması için süreklilik önem arz etmektedir. Bu minvalde YEE'nin kurumsal kapasitesinin artırılması ve insan kaynaklarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle ülke halkaları arasındaki iletişimin önündeki dil engelini aşılmasında YEE hayatı rolü kritiktir. Bölge ülkeleri ile ikili siyasi ilişkilerde 2011 sonrası yaşanan sıkıntılara rağmen Türkçe öğrenmeye yönelik ilginin devam ediyor olması³⁰⁰ halk düzeyinde Türkiye'ye olan ilginin devam ettiğinin de bir göstergesi olarak görülebilir. Bununla birlikte YEE'nin kuruluş döneminde Ortadoğu'nun farklı ülkelerinde açılan merkez sayısındaki artış hızının düştüğü, Şam ve İskenderiye gibi merkezlerin faaliyetlerinin durdurulduğu göz önüne alındığında siyasi ilişkilerde yaşanan olumsuzlukların kamu diplomasisi faaliyetlerine olumsuz etkisinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

TİKA

Daha önceki bölümlerde açıklandığı üzere kalkınma yardımları ülkelerin yurtdışındaki cazibesine katkı yaptığı oranda Kamu Diplomasisi faaliyetleri kapsamında değerlendirilebilmektedir. Bu alanda Türkiye'nin etkili ve

²⁹⁹ YEE, <https://www.yee.org.tr/> (Erişim Tarihi: 16.03.2019)

³⁰⁰ YEE, Yunus Emre Enstitüsü 2017 Yılı Faaliyet Raporu, (Ankara: YEE, 2018) s. 85

en eski kurumlarından birisi de TİKA'dır. 1992 yılında Dışişleri Bakanlığına bağlı bir yapı olarak kurulan TİKA, 1999 yılında Başbakanlığa bağlı müstakil bir kurum haline gelmiş ve 2011 yılında çıkarılan 656 sayılı KHK ile kurumsal yapısını tahakküm ettirmiştir. Türk dili konuşulan ülkeler başta olmak üzere tüm gelişmekte olan ülkelerde çalışma yapma yeteneğine haiz olan kurum görevleri arasında yurtdışında bulunan ortak tarihî, kültürel ve toplumsal mirasın ve değerlerin korunması ve toplumlararası önyargıların giderilmesi ve medeniyetler arası diyalogun güçlendirilmesi gibi Kamu Diplomasisinin en temel alanlarında sosyal, kültürel çalışmalar da zikredilmiştir. Çalışma yapılan ülkelerin kurumlarının yanında, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenler ile işbirliği, çok çeşitli sektörlerde proje ve faaliyetler uygulamaya imkân veren geniş bir faaliyet alanına sahip olması TİKA'yı güçlü kılmaktadır.³⁰¹ AK Parti döneminde ciddi bir atılım içerisine giren TİKA 2019 yılı itibari ile Filipinler'den Meksika'ya, Güney Afrika'dan Ukrayna'ya çok geniş bir coğrafya'da 61 Program Koordinasyon Ofisi ile hizmet vermektedir. 2017 yılında Türkiye'nin yaptığı 9.327 milyar dolar kalkınma yardımının 8.121 milyar doları resmi kalkınma yardımı olarak gerçekleşmiştir.³⁰² Ortadoğu'da Filistin, Lübnan, Ürdün, Irak, Yemen, Mısır, Sudan, Libya, Tunus ve Cezayir'de ofisleri bulunan TİKA, 2018 yılı itibari ile bölgesel bazda en fazla bütçe harcamasını 108.635.632 TL ile Ortadoğu Afrika bölgesinde gerçekleştirmiştir. Buna paralel olarak 2017 yılında en çok yardım sağlanan ülke Suriye akabinde Somali ve Filistin olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında Filistin, Ürdün ve Irak'ta eğitim kurumlarının yenilenmesi ve modernizasyonu, Irak, Libya ve Filistin'de hastane yapımı ve donanımın sağlanması, Lübnan, Irak, Ürdün ve Sudan'da tarihi eserlerin restorasyonu farklı ülke ve sektörlerde kalkınma yardımlarını devam ettirmiştir.³⁰³

Kamu Diplomasisi bağlamında önemli faaliyetler gerçekleştiren TİKA'nın çalışmalarının bölge ülkelerinde daha fazla bilinmesine yönelik tanıtımlarını artırması, faaliyetlerin etkinliğinin sağlanması için artan çalışma alanına uygun olarak insan kaynağının geliştirilmesi gerekmektedir. Bölge ülkelerinin hemen hepsinin gelişmekte olan ülkeler kategorisinde olduğu göz önüne alındığında bir teknik kalkınma yardımları kuruluşu olarak TİKA'nın Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik Kamu Diplomasisi strateji açısından da öne çıkmasına sebep olmaktadır.

³⁰¹ Gökmen Kılıçoğlu ve Ayhan Nuri Yılmaz, Ortadoğu'da Türkiye Etkisi; Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Açısından Bölgedeki Siyasî Projeksiyonlar, Yeni Türkiye, 87, (2016), s. 108

³⁰² TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2017, (Ankara: TİKA, 2018) s. 14-15. (TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2017 2018)

³⁰³ TİKA, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Faaliyet Raporu 2018, (Ankara: TİKA, 2019) s. 58-116.

YTB

Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları, tarihi, kültürel ve dini ortak geçmişe sahip topluluklar ve uluslararası öğrencilere yönelik faaliyetleri ile öne çıkan YTB, 2010 yılından itibaren Türkiye'nin Kamu Diplomasisi unsurlarından birisi olarak çalışmalarına başlamıştır. Görev tanımı içerisinde yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın ülkemizle sosyal, kültürel ve ekonomik bağlarını muhafaza etmeleri ve geliştirmeleri için gerekli çalışmaların ilgili kurumlarla eşgüdüm içinde yapılmasını sağlamak suretiyle yurtdışındaki Türkiye imajının güçlendirilmesi; soydaş ve akraba topluluklarla ekonomik, sosyal ve kültürel bağların geliştirilmesi; uluslararası öğrencilerin, öğrenimleri süresinde ve sonrasında, ülkemizi daha iyi tanımalarını ve ilişkilerin sürekliliğini sağlayıcı çalışmaları gerçekleştirmek ve bu çerçevede sivil toplum örgütleri, meslekî yapılanmalar, tüzel kişilikler ve ticari örgütlerle işbirliği yapmak sayılmıştır. Ortadoğu bölgesinde tarihi olarak Türkiye'ye müzahir sosyal grupların ülkemiz ile bağlarının güçlendirilmesi, bölge ülkelerindeki kültürel mirasın ortaya çıkarılması, ülkelerin nitelikli insan gücünü sağlamaya yönelik eğitim faaliyetleri Başkanlığın bölgeye yönelik gerçekleştirdiği faaliyetlerin başlıcalarıdır³⁰⁴.

Türkiye Bursları kapsamında gerçekleştirilen uluslararası öğrenci hareketliliği programları YTB'nın Kamu Diplomasisi alanında en öne çıkan faaliyettir. Kurulduğu yıldan itibaren öğrencilere yükseköğretimde karşılıksız burs sağlayan kurum bu kapsamda 2017 yılında 163 ülkeden 106.550 başvuru alınmıştır. Lisans, lisansüstü ve doktora çalışması yapmak üzere 5.378 öğrenci Türkiye Bursları'ndan faydalanmaya hak kazanmıştır. Bunlar içerisinde en az gelişmiş ülkelerden 1.108 öğrenci burslandırılırken, ülke birincilerini Türkiye'ye çeken burs imkânlarından 1.645 öğrenci yararlanmıştır. Yurtdışı Vatandaşlar Tez Araştırma Bursları adı altında 40, Tez Teşvikleri kapsamında 17, KÂTİP programı dâhilinde 15 kamu görevlisi ve akademisyen burslandırılmıştır. Akademik İşbirliğini Teşvik Eden Araştırma Burslarından 14, Kriz Bölgelerine Yönelik Acil Burslandırma Programlarından 54 kişi faydalanırken, Meslek Sahiplerine Kariyer Bursları adı altında 726 kişi mesleki tecrübe artırma amaçlı burs almıştır³⁰⁵. Türkiye Burslarının markalaştırılması Türkiye'ye bir ince güç unsuru daha kazandırmıştır. Sonuçları uzun vadede elde edilen değişim programlarının çıktıları ülkemize yönelik birçok yanlış algılama ve önyargıları giderme ve Türkiye'ye yönelik olumlu bir algı oluşturulması noktasında önemli bir vasıta olacaktır. Öğrenci değişim programlarında tek taraflı değil karşılıklı olması etkinliğini artıracaktır³⁰⁶.

³⁰⁴ YTB, www.ytb.gov.tr, (Erişim Tarihi: 16.03.2019)

³⁰⁵ YTB, İdare Faaliyet Raporu 2017, (Ankara: YTB, 2018) s. 30.

³⁰⁶ Budak, a.g.e. 94-99.

TRT

Bilgi üretimi ile gündem oluşturma ve yönlendirme kabiliyeti medyanın önemli yeteneklerinden birisidir. Uluslararası yayıncılık, uluslararası arena- da kamuoyu oluşturma'nın önemini farkında olan ve Kamu Diplomasisi araçlarını çeşitlendirmeyi hedefleyen ülkelerin önelediği konuların başında gelmektedir. Uluslararası yayıncılık, radyo, televizyon ve internet gibi farklı mecraların kullanılarak diğer halkların ilgisini çekmeye çalışılan ve bu ve- sile ile verilmek istenilen mesajların aktarıldığı bir araç olarak görülebilir.³⁰⁷ Bu bağlamda uluslararası yayın yapan kuruluşların başında gelen TRT'nin gerçekleştirdiği yayıncılık Kamu Diplomasisi açısından etkili ve önemli bir unsurdur. TRT-World, TRT- Arabiya, TRT-Kurdi, TRT Avaz gibi farklı dil- lerde yayın yapan kanallar bu dillerin kullanıldığı ülkelerde Türkiye yönelik olumlu bir algı ve bilinç oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Türk med- ya kanallarının uluslararası yayınları Türk kamu diplomasisinde etkili ve önemli bir unsurdur. 2010 yılında yayınlarına başlayan TRT-Turkiyya 2015 yılında ismini değiştirerek TRT-AlArabiya adını almıştır. TRT-AlArabiya Arapça konuşan ülkeleri de kapsayacak şekilde Nilsat, Arapsat, Bilsat ve Türksat üzerinden çok geniş bir izleyici kitlesine hitap eden bir yayın kanalı olarak kurgulanmış, 22 Arap ülkesini kapsamakta ve 350 milyonluk seyirci kitlesine ulaşmaktadır. Yayın akışında haber, kültür, sanat, tartışma ve eğ- lence gibi geniş bir yelpaze sunan kanal toplumun tüm kesimlerine ulaşmayı hedeflemektedir³⁰⁸.

Türkiye'de üretilen bilginin aracısız olarak hedef coğrafyada aktarılmasını sağlayan ve geniş halk kitlelerine ulaşma imkânı vererek Kamu Diplomasisi açısından ciddi bir avantaj sağlayan TRT-AlArabiya bu bağlamda önemli bir araçtır. Bölgede özellikle ABD'nin El Hurra ve CNN Arapça, Çin'in CCTV Arapça, Rusya'nın Rusya el Yevm, İngiltere'nin BBC Arapça, Fransa'nın France 24 Arapça, Almanya'nın DW Arapça gibi kanallara sahip olduğu düşünüldüğünde bu alanda gerçekleştirilen faaliyetlerin önemi artmakta- dır. Gelişen teknolojiyi göz önüne alarak internet ortamında da yayıncılık zorunlu bir hal almaktadır. Bu bağlamda TRT'nin internet ve sosyal medya üzerinden gerçekleştirdiği yayın faaliyetleri de etkinliğinin artmasına katkı sağlamaktadır.

³⁰⁷ Cull, a.g.e. s.21

³⁰⁸ Kılıçoğlu ve Yılmaz, a.g.m. s.104-105

Sivil Toplum Kuruluşları

Kamu Diplomasisinin en önemli unsurlarından biriside halktan halka bilgilendirme ve etkileşim faaliyetleridir. Sivil toplum kuruluşları bu bağlamda Kamu Diplomasisinin hem hedefi hem de uygulayıcısı konumundadır. Türkiye'de kurulan sivil toplum kuruluşlarının Kamu Diplomasisi bağlamında etkinleri sağladıkları insani yardım faaliyetleri ile ön plana çıkmaktadır. Önemli oranda dini motivasyon ile çalışmalarını gönüllü olarak yürüten bu kuruluşlar çok farklı ülkelerde özellikle acil insani yardım, eğitim, su ve sanitasyon, sağlık gibi çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu bağlamda 2017 yılında 707.6 milyon dolar yardım yapan sivil toplum kuruluşları bu alanda önemli bir aktör olarak varlıklarını hissettirmektedirler³⁰⁹. Ortadoğu Bölgesinde özellikle Filistin ve Suriye başta olmak üzere Yemen, Irak ve Libya gibi çatışma bölgelerinde de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları bölge insanlarında Türkiye'ye yönelik olumlu algı oluşmasına ciddi katkı sağlamaktadır. Türk Kızılayı, Türkiye Diyanet Vakfı, IHH, Cansuyu, Yeryüzü Doktorları, Dosteli gibi sivil toplum kuruluşları bu alanda öne çıkmaktadır. Türkiye 2017 yılında 7.28 milyar dolar ile Dünya'da en fazla insani yardım yapan ülke olmuştur³¹⁰.

Türkiye'nin Kamu Diplomasisi çalışmaları genel olarak değerlendirildiğinde halen kamu kurumlarının faaliyet sayısı ve bütçelerinin sivil toplum kuruluşlarına nazaran çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum halktan halka iletişimi doğrudan iletişimi temel alan Kamu Diplomasisi yaklaşımı ile tezat teşkil etmektedir. Kamu diplomasisinin etkinliğini değerlendiren farklı çalışmalarda stkların faaliyetlerin diğer ülke halklarında daha fazla kabul gördüğü iddia edilmektedir³¹¹. Bu çerçevede Türkiye'nin Kamu Diplomasisi stratejisinde sivil toplum kuruluşlarını öne çıkarması, gerçekleştirecek faaliyetlerin yerel sivil toplum kuruluşları ile ortaklıkları da sağlayacak mekanizmalar ile sivil toplum eli ile uygulanması faydalı olacaktır.

Film ve Diziler

Tarih ve kültürel değerlerin film endüstrisinin ürünleri şeklinde diğer ülkelere ihraç edildiği kabul edilen bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır³¹². Türkiye de son yıllarda bu tür kültür ürünlerine ilgi duyulan ülke-

³⁰⁹ TİKA, Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu, s. 14.

³¹⁰ A.g.r. s. 23.

³¹¹ Nye, "Soft Power..."

³¹² The U.S. Advisory Committee on Public Diplomacy, 2018 Comprehensive Annual Report on Public Diplomacy and International Broadcasting, (Washington: ACPD, 2018) (Erişim Tarihi: 29.06.2019).

lerden birisi haline gelmiştir. 2004 yılından itibaren Ortadoğu'da Türk dizilerine ilgi artmaya başlamıştır. TESEV tarafından Ortadoğu ülkelerinde gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların % 78'i Türk dizilerini seyrettiğini belirtmiştir³¹³. "Noor" adıyla Arapça yayınlanan bir Türk dizisinin aynı anda 85 milyon Arap tarafından izlendiği belirtilmektedir³¹⁴. Arap medyasına yansıyan haber, karikatür ve analizlerde Türk dizilerinin çok popüler olduğu net olarak anlaşılmaktadır. Zayed Mohammed, dizilerin Arap dünyasında bu denli etkili olmasını şu şekilde ifade etmektedir. "Özellikle 1980'lerden sonra Arap dizilerinin, en çok da Mısır ve Suriye dizilerinin, içinde bulunduğu sanatsal gerileme karşısında, Türk dizilerinin sosyal, dini ve politik açıdan Arap dünyasında, özellikle gençler ve kadınlar için, önemli bir rol oynadığı şüphesiz. Arapların çoğu Türkiye'yi modern çizgileri olan Müslüman bir ülkenin harika modeli olarak görüyorlar"³¹⁵. Dizilerin bu kadar ilgi görmesinin nedenleri arasında Türk kültürünün Ortadoğu kültürüne benzerliği, bölge toplumlarının özgürlükten ve demokrasiden yoksun ve ciddi ekonomik sorunlarla da karşı karşıya olduklarından Türk dizileri yalancı bir cennet sunması da zikredilmektedir. Esasen Türk dizi ve filmlerinin Ortadoğu ülkelerinde yaygınlaşması belli bir stratejiden ziyade, biraz önce zikredilen bölge ülkelerinde Türkiye'ye sosyolojik olarak duyulan yakınlık ve 'öykünme'nin bir sonucu olduğu değerlendirilmektedir. İlerleyen süreçte Türk dizi ve film sektörünün sağladığı ekonomik katkıları göz önüne alınarak bu yapıtların diğer ülkelere ihracı Ekonomi Bakanlığınca desteklenmeye başlamıştır³¹⁶. Bunun yanında diziler sadece Ortadoğu'da değil, Afrika'dan, Avrupa'ya pek çok farklı ülkede de seyredilmektedir³¹⁷.

Dizilerin bu şekilde popüler olması Türkiye'ye Ortadoğu ülkelerinden turist sayısını da arttırmıştır³¹⁸. Bu da bir bağlamda Kamu Diplomasisinin önemli bir unsuru olan halktan halka iletişim imkânlarını artırmaktadır. Türk sineması ve dizilerinin zamanla Türkiye'nin yumuşak gücünün ivme kazanmasında temel araçlardan biri hâline geldiği yadsınamaz bir gerçek-

³¹³ Altunışık, "Challenges ..."

³¹⁴ Michael Kimmelman, "Turks Put Twist in Racy Soaps", New York Times, 17.06.2010, <https://www.nytimes.com/2010/06/18/arts/18abroad.html> (Erişim Tarihi: 16.03.2019)

³¹⁵ Mohammed Zayed, "Arap Dünyasında Türk Dizisi: Sosyal Etkileri, Dinî Tepki ve Arap Dünyasındaki Dramatik Boşluk", <http://researchturkey.org/tr/turkish-drama-in-the-arab-world-social-impacts-religious-reaction-and-dramatic-void-in-the-arab-world/> (Erişim Tarihi:17.03.2019)

³¹⁶ TRTHaber, Türk Dizilerine Devlet Desteği Geliyor, 10 Nisan 2018, <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dizilerine-devlet-destegi-geliyor-359863.html> (Erişim Tarihi: 30.06.201)

³¹⁷ Mehmet Said Arbatlı ve İhsan Kurar, "Türk Dizilerinin Kazak-Türk Kültürel Etkileşimine ve Türkçe'nin Yaygınlaşmasına Etkisi", Turkish Studies, vol. 10/2, (Winter 2015) s. 39.

³¹⁸ TRTHaber, Türk Dizileri Turist Sayısını Artırıyor, 28 Nisan 2017, <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dizileri-turist-sayisini-artiriyor-311704.html> (Erişim Tarihi: 29.06.2019).

tir. Bununla birlikte Türk dizi ve filmlerinin yurtdışına ihracının Kamu Diplomasisinin bir uygulaması olarak görmek yanlış olacaktır. Türk dizi ve sinemasına yönelik bu ilginin Türkiye algısını nasıl etkilediği ve dış politika üzerindeki etkilerinin ölçülmesi de oldukça zordur. Bu ürünlerin hedef ülkelerdeki tüm kesimlerde aynı etkiyi yarattığı ve Türk kültürünün ve toplumsal yapısını doğru olarak yansıttığı söylenemez. Türk dizilerinin bölge ülkelerinde farklı etkiler oluşturduğu ve bölge milletlerinin diziler hakkında muhtelif görüşlere sahip oldukları da göz ardı edilmemelidir. Diğer bir ifade ile Türk dizileri Arap dünyasındaki Türkiye imajını farklı yönlerde etkilemektedir. Örneğin Suudi bir din adamı, biraz önce bahsettiğimiz Türk dizisini, "Kötülükle, şerle, ahlaksızlıkla dolu, erdeme karşı açılmış bir savaş" olmakla itham etmiştir³¹⁹. Bir ülke için olumlu etkiye sahip olan unsur diğer birisi için olumsuz algılanabilmektedir. Son dönemde yayınlarının azalmasına rağmen diziler birer yumuşak güç unsuru olarak Türkiye'nin imajına katkı yapmaya devam etmektedir.

Türkiye'nin Ortadoğu'da Son Dönem Kamu Diplomasisi Tecrübesi

Daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere Türkiye'nin Ortadoğu ile ilişkileri 20. yüzyılda konjektüre göre değişen bir seyir izlemiştir. Türkiye'nin dış politikası bölgedeki imajı ve ince gücünü de etkileyen en önemli unsur olagelmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu dönemde Ortadoğu coğrafyası ile arasına mesafe koyan genç devlet yapılanması, aynı süreçte Batılı ülkelerin tahakkümü altındaki bölge ülkelerinin postkolonyal dönemde yürüttükleri kimlik inşa sürecinde benzer bir yönelimde olmaları ayrışmayı artırmıştır. Türkiye'nin bölge ülkeleri ile bu bağlamda yeniden buluşması 1970'li yıllara rastlamaktadır³²⁰. Bölge siyasetinde ortaya çıkan yeni ittifaklar, enerji krizinin neden olduğu istikrarsızlıklar, ABD ve Sovyet tehditlerinin Türkiye ve bölge ülkelerinde oluşturduğu baskı, Türkiye'de İslam'ın sosyal ve siyasi hayatta daha fazla tartışılmaya başlanması bu döneme rastlamıştır. Bu dönemde milliyetçi Arap çevrelerinde Türkiye'nin Osmanlı geçmişinden gelen ciddi korku ve çekinceleri bulunmakla birlikte genel yaklaşım ülkenin Ortadoğu halklarının akıllarında ve kalplerinde kısa zamanda yer edineceğine yöneliktir. 1980'ler ile yine inişli çıkışlı fakat artan bir ivme ile gelişen ilişkiler neticede Türkiye'nin bölge ülkelerindeki prestijini artırdığı bir dönem olmuştur. Türk karar alıcıları bölge aktörlerine genellikle eşit uzaklıkta kalmayı ve böl-

³¹⁹ Robert F. Worth, "TV shows cause controversy in Arab World", New York Times, 27.09.2008 <https://www.nytimes.com/2008/09/27/world/africa/27iht-arabtv.1.16524068.html> (Erişim Tarihi: 14.03.2019)

³²⁰ Altunışık, "The Possibilities ..." s. 42.

gesel bir ittifak ve grup içerisinde yer almamayı yeğleyen bir politikayı benimsemişlerdir.³²¹ Bu süreçte Milli Görüş partilerinin hükümet ortağı olduğu dönemleri istisna olarak kabul edersek 2000'li yıllara kadar devam eden bu politik yaklaşım bölgedeki diğer aktörlerin de memnun olduğu bir siyaset olarak öne çıkmıştır. 2000'li yıllar ise Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik Kamu Diplomasisi çalışmalarının ivme kazandığı dönem olmuştur.

Türkiye'nin değişen dış politika yaklaşımı bölge ülkeleri nezdinde Türkiye'ye ilgiyi artırmıştır ve bu yeni siyaset tarzı bölge halklarında sempati ile karşılanmıştır. Özellikle uzun yıllardır Ortadoğu ile arasına mesafe koymayı tercih eden yerleşik sistemde İslami referansları kullanan bir partinin iktidara gelmesi bölgede Türkiye'ye karşı ilginin en önemli kaynaklarından birisi olmuştur.³²² Benzer şekilde bu süreçte en önemli dönüm noktalarından birisi 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali sürecinde Türkiye'nin takındığı tavır olmuştur. Türkiye'nin her durumda ABD ile hareket edeceği savının doğru olmadığını bölge ülkelere gösteren önemli bir sınav olmuştur. Türkiye'nin bölgedeki algısına olumlu katkı sağlayan bir diğer husus İsrail'in Gazze'ye saldırılarına Türkiye'nin eleştirel tavrı olmuştur. Daha önce Araplar tarafından sıkça eleştiri konusu yapılan Türkiye-İsrail ilişkilerinin 2008-9 Gazze Savaşı ile girdiği yeni süreç bölge ülkelerinin Türkiye'ye desteğinin artmasını sağlamıştır.³²³ Suriye başta olmak üzere birçok bölge ülkesi ile ortak bakanlar kurulu toplantılarının düzenlenmesi, ilişkilerin seviyesinin stratejik ortaklık seviyesine çıkarılması Türkiye'nin yeni dış politika yaklaşımının birer göstergesidir.

Komşularla sıfır sorun politikası Türkiye'nin coğrafyadaki ülkeler ile arasındaki problemlerin çözümü noktasında takındığı pozitif tavır bölgede karşılık bulmuştur. Bunun ötesinde Türkiye'nin bu dönemde yürüttüğü arabuluculuk faaliyetleri de ayrıca değinilmesi gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Filistinli gruplar, Suriye ve İsrail, Afganistan ve Pakistan, İran ve Batı ülkeleri arasında oynadığı arabuluculuk rolü Türkiye'nin bölgedeki itibarını artıran süreçler olmuştur. Lübnan probleminde aktif rol oynayan Türkiye, farklı partiler arasında arabuluculuk yapmış ve UNIFIL'e katkı sağlamıştır.³²⁴

Ticaret bu dönemde Türkiye'nin bölgesel politikasının önemli bir yapı taşı

³²¹ Bhuglah, a.g.m. s. 3-4.

³²² Bülent Aras, "Turkey's soft power", The Guardian, (14.04.2009), <https://www.theguardian.com/commentisfree/2009/apr/13/turkey-middleeast>

³²³ Altunışık, "Challenges ..."

³²⁴ Gönül Tol ve Birol Baskan, B. "From "hard power" to "soft power" and back again: Turkish foreign policy in the Middle East". Middle East Institute: <https://www.mei.edu/publications/hard-power-soft-power-and-back-again-turkish-foreign-policy-middle-east> (2018, Nov 29).

olmuştur. Türkiye'nin siyasi liderlerinin yüzlerce işadamı ile gerçekleştirdikleri ülke ziyaretleri bölgedeki imajına ciddi katkı sağlamıştır. Türk firma ve markalarının bu dönemde Ortadoğu pazarına güç kazanmıştır. İmzalanan serbest ticaret anlaşmaları ve vizelerin kaldırılması da bölge ülkeleri arasında ticaretin artmasına ciddi katkı sağlamıştır. Bu süreçte Suriye, Lübnan ve Ürdün ile sağlanan serbest ticaret bölgesi anlaşması Türkiye'nin bölgedeki etkinliğinin artmasının en önemli göstergesi ve sonuçlarından birisi olmuştur. Daha önce belirtilen dizi ve filmlerin etkileri, Türk ürünlerinin pazarlarda daha fazla yer bulması, Türkiye'ye bölgeden daha fazla turist ziyareti kültürel ve sosyal alanlarda da ülkeler arasında yakınlaşmayı artırmıştır.³²⁵

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)'in 2009 ila 2012 yılları arasında Ortadoğu ülkelerinde gerçekleştirdiği algı araştırmaları aslında bölgede Türkiye'nin Kamu Diplomasisi faaliyetleri ile ince gücünde sağladığı ivmenin görülmesi açısından faydalıdır. İlk yapılan araştırmada 20. Yüzyılın genelinde negatif olan Türkiye algısı AK Partinin ilk dönemlerinde pozitif bir hal almıştır. İkinci araştırmada ise bu bulgular teyit edilmiş, Mısır, Ürdün, Irak, İran, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan ve Suriye'de 2010 Ağustos-Eylül döneminde gerçekleştirilen anketlerde Türkiye'ye pozitif bakış % 80'e ulaşmıştır. Yapılan araştırmada Türkiye'nin Ortadoğu'nun kronik problemlerinde oynadığı arabulucu rol desteklenmektedir. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'nin bölgede ekonomik etkinliği de hissedilmektedir. Türkiye'nin bu etkinliği sadece siyasi ve ekonomik olmanın ötesinde kültürel alanda da kendisini göstermiştir.³²⁶

Bu süreç Türkiye'nin bölgeye yönelik güvenlik odaklı yaklaşımdan ziyade sivil inisiyatif ile hareket ettiği bir dönem olmuştur. Yukarıda zikredilen girişimlerin kaba kuvvetten çok ince güç unsurlarının kullanıldığı ve yine bu unsurları güçlendiren uygulamalar olmuştur. Bu süreçte ince güç Türkiye siyasi çevrelerinin de sıkça kullandığı bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Kamu Diplomasisi Türk dış politikasının önemli bir aracı haline gelmiştir. Türkiye'nin 2000'li yıllarda sağladığı ekonomik büyüme bölge ülkeleri açısından bir cazibe merkezi olmasına katkı sağlamıştır. Türkiye "hikayesi"nin temelini bu başarıya dayandırarak diğer ülkelerdeki olumlu imajını tahakküm etmeye çalışmıştır. Özellikle savaş ve politik istikrarsızlarla meşhur bir bölgede barış ve güven adası olarak öne çıkarılan Türkiye bölge halklarının öykündüğü bir ülke imajı oluşturmuştur. Yükselen bir değer olan Türkiye'nin

³²⁵ Kılıçoğlu ve Yılmaz, a.g.m. s. 20-24

³²⁶ Cerami, a.g.m. s.141

yeni bir dünya gücü olduğu çokça dillendirilmeye başlanmıştır.³²⁷ Ne var ki 2011 sonrası bölgede meydana gelen siyasi-sosyal gelişmeler Türkiye'nin imkan ve kapasitesi ile öngörülen projeksiyon arasında bağı kuracak stratejik planda ciddi yetersizlikleri ortaya çıkarmıştır.

Türkiye'nin 2000'li yıllarda Ortadoğu'ya yönelik aktif dış politikası siyasi ve ekonomik olarak yatırımları da beraberinde getirmiştir. Bu yatırım aynı zamanda bölgedeki statükoya yapılan bir yatırım olarak görülmektedir. Bölgede daha yakın ilişkiler kurmak aynı zamanda ülke yönetimleri ile yakınlaşmayı getirmiştir. Türkiye'nin derinleşen siyasi, ekonomik ve güvenlik ilişkileri bölgede gelişen olaylara yaklaşımlarında da temkinli olmasını gerektirmiştir.³²⁸ Genel olarak bölgedeki istikrarsızlık Türkiye'nin artan çıkarları açısından da önemli bir tehdit unsuru olmuştur.

“Arap Baharı” Türkiye'nin Ortadoğu'daki ince gücü açısından bir dönüm noktası olmuştur. 2011 sonrası süreçte ortaya çıkan atmosfer Türkiye'nin bölgede arabulucu rolünün gereklerini yerine getirmekte zorlanmasına, kapsayıcı ve işbirliği odaklı dış politikadan taraf ülke konumuna gelmesine neden olmuştur. Türkiye'nin Ortadoğu'da seslendirdiği daha fazla demokrasi, halkın taleplerine kulak verilmesi, hukukun üstünlüğü ve ticaret karşılıklı ekonomik bağımlılığın artırılması gibi hususlar bölge ülkelerinde meydana gelen savaş ortamında göz ardı edilmeye başlanmıştır. Suriye ve Irak gibi ülkelerin dağılma tehlikesi bölgede istikrarsızları artırmış ve yapıcı işbirliği imkânlarını ortadan kaldırmıştır. Olayların gelişimi Türkiye ve bölge ülkeleri açısından kaba kuvvetin ön plana çıktığı belirsizlikleri ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan yeni atmosfer Türkiye'nin tehdit algılamalarını ve güvenlik önceliklerini değiştirmiş, bölgede daha aktif olarak kaba güç unsurlarını kullanmasına neden olmuştur.³²⁹ Bir dönem ilgi uyandıran Türkiye'nin Batı ülkeleri ile ilişkilerinde geline nokta güvenlik eksenli politikalara dönüşü hızlandırmıştır. Askeri seçenek Türkiye'nin elindeki en önemli enstrüman olarak görülmüştür. Türkiye, Suriye'nin kuzeyinde güvenliği sağlamak için iki askeri operasyon düzenlemiştir. Kuzey Irak'taki askeri varlığını artırmış, Katar'da askeri üs kurmuştur. Bu Türkiye'nin bölgede askeri-siyasi etkinliği kurmasına katkı sağlamaktadır.³³⁰

³²⁷ Ekşi ve Erol, a.g.m. s.16-19.

³²⁸ Altunışık, “Challenges ...”

³²⁹ Jeremy Salt, “Turkey and Syria: When “Soft Power” Turned Hard”, Middle East Policy, Cilt: 25 Sayı: 3, (2018), s. 80-96

³³⁰ Sinem Cengiz, “Balancing hard and soft power: Turkey's approach to Syria.” Arab News: <http://www.arabnews.com/node/1318296> (2018, June 8). (Erişim Tarihi : 19.02.2019). Tol ve Baskan, a.g.m.

“Arap Baharı” sonrasında Türkiye’ye yönelik olumlu algı geçmiş yıllara nazaran azalmakla birlikte devam etmektedir. Mısır, İran ve Suriye’de politik nedenler ve devam eden iç savaşın Türkiye’nin algısına olumsuz etki ettiği söylenebilir. Suriye krizi ve Mısır darbesi, Türkiye algısında sarsıntılara yol açmasına karşın Arap halklarındaki Türkiye ilgisi devam etmektedir. 2016 Arab Opinion Index verilerine göre Türkiye’nin bölgesel siyaseti bölgede aktif olan ABD, İsrail, Çin ve Rusya’nın Arap dünyasındaki olumsuz algısına karşın destek görmektedir. Türkiye dış politikası, 2016 yılında % 54 oranıyla olumlu görülürken, bu oran İran % 18, ABD % 15, Rusya % 21, Fransa % 29 ve Çin % 40 şeklindedir. Ayrıca Arap halklarının önemli bir bölümü ABD, İran, Rusya ve İsrail’in bölgesel istikrarı tehdit ettiği görüşündedir. Bu oranlar, ABD % 82, İran % 73 Rusya % 69, İsrail % 89 şeklinde iken katılımcıların % 52’si Türkiye’nin bölge istikrarı için tehdit olmadığını belirtmekte ve % 10 ise görüş bildirmemektedir.³³¹

Sonuç

Uluslararası ilişkilerde güç kavramının tanımının muhtevası her geçen gün gelişmektedir. Bir ülkenin siyasi ve kültürel değerlerini zor kullanma ve askeri seçeneklerden daha ziyade rıza ile diğer ülkelere kabul ettirebilme imkân ve becerisi ince gücünü ifade etmektedir. İnce gücün temel araçları ve uygulama sahası gelişen teknoloji ve küreselleşme ile artmaktadır. Genel olarak Kamu Diplomasisi olarak isimlendirilen hedef kamuoyu ile iki taraflı bir iletişime dayanan ve sadece devletten halka değil halktan halka iletişimi de esas alan bu faaliyetler uluslararası ilişkilerde geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Türkiye’nin tarihi, coğrafyası ve değerlerinden gelen ince gücü Ortadoğu’da istediği sonuçları almasına belli dönemlerde katkı sağlamıştır. Özellikle dış politikasında bölgenin göz ardı edilmediği dönemler bu bağlamda ciddi gelişmelerin yaşandığı süreçler olmuştur. Özellikle 2003 yılından “Arap Baharı”nın sonuçlarının görülmeye başlandığı 2013 yılına kadar Kamu Diplomasisi bağlamında önemli başarılar kazanan Türkiye, bu dönemden sonra ciddi bir politika değişikliğine girmiştir. “Arap Baharı” Türkiye’nin Ortadoğu’daki Kamu Diplomasisi uygulamaları açısından bir dönüm noktası olmuştur. Gelişmelerin oluşturduğu belirsiz ortam Türkiye’nin bölgede uygulamaya çalıştığı karşılıklı işbirliği ve bağımlılığı artırmaya yönelik politikaların rafa kalkmasına neden olmuştur. Türkiye’nin tarihi boyunca kendi

³³¹ Cahit Tuz ve Abdülşamet Günek, “Ortadoğu’da Türk Kamu Diplomasisi: Değişen Politik Şartlar ve Yeni İmkânlar”, <https://www.dunyabulteni.net/makale-yorum-1/ortadoguda-turk-kamu-diplomasisi-degisen-politik-sartlar-ve-yeni-h430538.html> (Erişim Tarihi: 16.03.2019)

dinamikleri ve tartışmaları ile geliştirdiği yönetim sistemi ve değerlerinin, özellikle ABD'nin de destekleri ile bölge ülkelerine bir model olarak ortaya konulması bölge ülkelerinin gerçekleri ile uyuşmamıştır. Farklı siyasi, ekonomik ve sosyal dinamiklere sahip bu ülkeler açısından Türkiye'nin bir esin kaynağı olabileceği fakat her bir ülkenin kendi tecrübesine göre sistemini geliştirmesi gerekliliği anlaşılmaktadır. Bölge ülkelerinde baş gösteren iç savaş ve darbeler askeri gücün çok daha öne çıktığı ve bu bağlamda Türkiye'nin de askeri seçeneklere başvurduğu bir siyasi ortamı ortaya çıkarmıştır.

Türkiye'nin Kamu Diplomasisi araçlarını etkin kullandığı bu vesile ile ince gücünü pekiştirdiği görece istikrarlı dönem aynı zamanda Türkiye'nin bölgede ekonomik ve siyasi pek çok kazanımları sağladığı bir dönem olmuştur. Ortadoğu'da çatışmadan ziyade istikrarın olduğu dönemler Türkiye'nin siyasi ve kültürel değerlerinin diğer aktörler tarafından daha fazla paylaşıldığı ve ekonomik olarak daha kazançlı olunan dönemler olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'nin özellikle Ortadoğu coğrafyasında istikrara yatırım yapması ve uzun vadede ciddi katkılar sağlayabilecek Kamu Diplomasisi çalışmalarını kurumsal hale getirecek atılımları yapması gerekmektedir. Askeri yöntemlerle elde edilebilecek başarıların devamlılığı daha çok ince güç unsurları ile sağlanabilir.

Söylem ve eylem arasındaki uyum Kamu diplomasisinin başarılı olması için temel unsurlardan biridir. Bu noktada ortaya çıkacak bir uyumsuzluk kazanılması zor ve zahmetli olan "itibar"ın kısa sürede yok olmasına neden olabilir. İnce gücünüzün sınırlarının iyi bilinmesi ve buna göre bir strateji geliştirilmesi Kamu Diplomasisi uygulamalarında hayati önem taşımaktadır. Kamu Diplomasisi faaliyetlerinin tanıtımında da bu hususa dikkat edilmesi önem arz etmektedir. İnce gücün olduğundan büyük gösterilmeye çalışılması bölgedeki diğer aktörlerin bir güç mücadelesi girmesine neden olabilir. Bu güçler aleylerine gördükleri diğer güç odaklarına karşı savaş açacaklardır.³³² Kamu Diplomasisi genel olarak çatışma ve gerilimin olduğu ortamlarda değil işbirliği ortamlarında başarılı sonuçlar verebilmektedir. Bu bağlamda problemlerin çatışma boyutuna varmadan müzakereler yolu ile çözüme kavuşturulması ve bölgedeki diğer aktörlerin faaliyetleri dikkatle incelenmelidir. Özellikle uluslararası ilişkiler açısından kaygan bir zemin olarak tarif edilebilecek Ortadoğu coğrafyasında Kamu Diplomasisi alanında da stratejiler güncellenmeli ve dönüştürülebilmelidir.

³³² Kılıçoğlu ve Yılmaz, a.g.m. s. 113

Kaynakça

- ACPD. «2018 Comprehensive Annual Report on Public Diplomacy and International Broadcasting» 2018. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/05/2018-A-CPD.pdf> (erişildi: 6 29, 2019).
- Altunışık, Meliha Benli. «Challenges to Turkey's "Soft Power" in the Middle East.» *TESEV Foreign Policy Program*. June 2011. http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Challenges_To_Turkeys_Soft_Power_In_The_Middle_East.pdf (erişildi: Feb 19, 2019).
- Altunışık, Meliha Benli. «The Possibilities and Limits of Turkey's Soft Power in the Middle East.» *Insight Turkey* 10, no. 2 (2008): 41-54.
- Anas, Omeir. «Turkey's Soft Power Challenges in the Arab World.» *Journal of Academic Inquiries* 6, no. 2 (2011): 233-258.
- Aras, Bülent. «Turkey's soft power.» *The Guardian*, 14 Apr 2009.
- Arbatlı, Mehmet Said, ve İhsan Kurar. «Türk Dizilerinin Kazak-Türk Kültürel Etkileşimine ve Türkçe'nin Yaygınlaşmasına Etkisi.» *Turkish Studies* 10, no. 2 (2015).
- Aydoğan, Bekir. «Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi.» *Politika Dergisi*. 2012. http://politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf (erişildi: 03 15, 2019).
- Benhaïm, Yohanan, ve Kerem Öktem. «The rise and fall of Turkey's soft power discourse Discourse in foreign policy under Davutoğlu and Erdoğan.» *European Journal of Turkish Studies Social Sciences on Contemporary Turkey*, Dec 2018: 1-24.
- Bhuglah, Assad. *Turkey's Soft Power in the Middle East*. 19 Feb 2019. <https://www.centuryassociation.org/assad-bhuglah-toc/2905-turkey-s-soft-power-in-the-middle-east>.
- Budak, M. Musa. *Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Öğrenci Değişim Programları ve Türkiye Uygulamaları*. Ankara: YTB, 2012.
- Cengiz, Sinem. *Balancing hard and soft power: Turkey's approach to Syria*. 8 June 2018. <http://www.arabnews.com/node/1318296> (erişildi: Feb 19, 2019).
- Cerami, Carola. «Rethinking Turkey's Soft Power in the Arab World: Islam, Secularism, and Democracy.» *Journal of Levantine Studies* 3, no. 2 (2013): 129-150.
- Coşgun, Bezen Balamir. «Güvenlik Sorunları ve Kamu Diplomasisi.» *Kamu Diplomasisi* içinde, yazan Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk, 51-63. İstanbul: TASAM Yay., 2012.
- Cull, Nicholas J. *Public Diplomacy, Lessons from the Past*. Los Angeles: Figueroa Press, 2009.
- Çevik, Senem B. «The Rise and Fall of Turkish Soft Power.» *Turkeyscope* (The Moshe Dayan Center) 3, no. 3 (December 2018).

- Doğan, Erhan. «Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtları Üzerine.» *Kamu Diplomasisi* içinde, yazar Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk, 13-34. İstanbul: TASAM Yay., 2012.
- Domazeti, Riad. *From Soft Power to Hard Power: Turkey's New Middle East Approach*. 5 March 2018. https://insamer.com/en/from-soft-power-to-hard-power-turkeys-new-middle-east-approach_1303.html.
- Ekşi, Muhamerrem, ve Mehmet Seyfettin Erol. «The Rise and Fall of Turkish Soft Power and Public Diplomacy.» *Gazi Akademik Bakış* 11, no. 23 (2018): 15-45.
- Ekşi, Muharrem. *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014.
- Goudsouzian, Tanya, ve Yusuf Erim. *The Khashoggi affair shows Turkey's mastery of 'soft power'*. 8 Nov 2018. <https://www.middleeasteye.net/opinion/khashoggi-affair-shows-turkeys-mastery-soft-power> (erişildi: Feb 19, 2019).
- Kalın, İbrahim. «Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi.» *Kamu Diplomasisi* içinde, yazar Abdullah Özkan ve Tuğçe E. Öztürk, 145-160. İstanbul: TASAM Yay., 2012.
- Kılıçoğlu, Gökmen, ve Ayhan Nuri Yılmaz. «Ortadoğu'da Türkiye Etkisi; Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Açısından Bölgedeki Siyasî Projeksiyonlar.» *Yeni Türkiye*, no. 87 (2016): 87-118.
- Kim, Suweon. «The misadventure of Korea Aid: developmental soft power and the troubling motives of an emerging donor.» *Third World Quarterly*, 2019.
- Kimmelman, Michael. «Turks Put Twist in Racy Soaps.» *New York Times*, 17 06 2010.
- Kirişçi, Kemal. «The Transformation of Turkish Foreign Policy: The Rise of the Trading State.» *New Perspectives on Turkey*, no. 40 (2009): 29-57.
- Nye, Joseph S. «Soft Power and Public Diplomacy Revisited.» *The Hague Journal of Diplomacy* 14, no. 1-2 (4 2019): 7-20.
- . *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*. Ankara: Elips Yay., 2005.
- Purtaş, Fırat. «Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi.» *Gazi Akademik Bakış* 7, no. 13 (2013): 1-14.
- Salem, Paul. «Turkey's Image in the Arab World.» *TESEV Foreign Policy Program*. 14 03 2019. http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Turkeys_Image_In_The_Arab_World.pdf.
- Salt, Jeremy. «Turkey and Syria: When "Soft Power" Turned Hard.» *Middle East Policy* 25, no. 3 (Sep 2018): 80-96.
- Şahin, Mehmet, ve B. Senem Çevik. *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. Ankara: Nobel, 2015.
- TİKA. *Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Faaliyet Raporu 2018*. Ankara: TİKA, 2019.
- TİKA. *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2017*. Ankara: TİKA, 2018.

- Tol, Gönül, ve Birol Baskan. *From "hard power" to "soft power" and back again: Turkish foreign policy in the Middle East*. 29 Nov 2018. <https://www.mei.edu/publications/hard-power-soft-power-and-back-again-turkish-foreign-policy-middle-east>.
- TRTHaber. «Türk Dizileri Turist Sayısını Artırıyor.» *TRT Haber*. 28 4 2017. <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dizileri-turist-sayisini-artiriyor-311704.html> (erişildi: 4 28, 2019).
- . «Türk Dizilerine Devlet Desteği Geliyor.» *TRTHaber*. 10 4 2018. <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dizilerine-devlet-destegi-geliyor-359863.html> (erişildi: 6 29, 2019).
- Tuz, Cahit, ve Abdülsamet Günek. *Ortadoğu'da Türk Kamu Diplomasisi: Değişen Politik Şartlar ve Yeni İmkânlar*. 16 03 2019. <https://www.dunyabulteni.net/makale-yorum-1/ortadoguda-turk-kamu-diplomasisi-degis-en-politik-sartlar-ve-yeni-h430538.html>.
- Worth, Robert F. «TV shows cause controversy in Arab World.» *New York Times*, 27 09 2019.
- YEE. *Yunus Emre Enstitüsü*. 16 03 2019. www.yee.org.tr.
- . *Yunus Emre Enstitüsü 2017 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: YEE, 2018.
- YTB. *İdare Faaliyet Raporu 2017*. Ankara: YTB, 2018.
- . *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı*. 16 03 2019. www.ytb.gov.tr.
- Zayed, Mohammed. *Arap Dünyasında Türk Dizisi: Sosyal Etkileri, Dinî Tepki ve Arap Dünyasındaki Dramatik Boşluk*. 17 03 2019. <http://researchturkey.org/tr/turkish-drama-in-the-arab-world-social-im-pacts-religious-reaction-and-dramatic-void-in-the-arab-world/>.

Turkey's Public Diplomacy Experience in the Middle East Extended Summary

Developments in information and communication technologies have brought new dimensions to the methods of protection of the interests of countries and, therefore, to the concept of power in international relations. An international system in which the political structure, economic power, and cultural existence, as well as classical diplomacy, of the country gained importance as a tool of foreign policy began to emerge. These activities, which are generally referred to as Public Diplomacy and based on a bilateral communication with the target public opinion, and which grounds not only on 'state to public' but also on 'public to public' communication have had a large field of application in international relations. In this context, the "soft power", expressed as the

opportunity and ability of one country to make the other accept its political and cultural values with consent rather than by force or military means, has come to the forefront. The basic tools and application area of soft power is increasing with developing technology and globalization. The geographies where Public Diplomacy, employing soft power, is the most effective are cultural, political and historical domains of the countries. In this context, Turkey tries to generate advantage through Public Diplomacy activities in the Middle East, the region considered to have soft power resources.

In this context, due to its civilization/culture values, historic accumulation, state structure, strategic position it has in the current international system, and its economic competence, Turkey has a remarkable potential for Public Diplomacy. Especially the social ties resulted from common religion and history, mutual economic interdependence and the tradition of political government in Turkey offer significant advantages for Turkey to use in respect of Public Diplomacy towards the regional countries in the Middle East. The most important soft power source of Turkey in the Middle East is its history and cultural values that it shares with regional countries upon the common ground of Islam. The liberal political and economic initiative policies structured since the 1960s, 1970s, and 1980s strengthen the image of Turkey even though there also exist cyclical ups and downs from time to time. The recently established institutions such as the Yunus Emre Institute (YEE), Turkish Cooperation and Coordination Agency (TİKA), and the Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB) which are referred to as Turkey's Public Diplomacy elements, are seen to have increased their presence and activities in Middle Eastern countries. In addition, through its multi-lingual broadcast policy, TRT offers a significant advantage for Turkey. Despite not setting it as the primary goal, Turkish TV drama industry has enabled the country to be more visible. NGOs have also become actors in relations with countries in the region.

Turkey's changing foreign policy approach has increased the interest of the regional countries towards Turkey and this new type of politics have been welcomed by the region. Trade has been a significant building block in Turkey's regional policy in this period. Another point positively contributing to the image of Turkey in the region has been Turkey's critical attitude to Israel's attack on Gaza. The "Arab Spring" has been a turning point for Turkey's soft power and Public Diplomacy activities in the Middle East. The atmosphere in the post-2011 period has prompted Turkey to have difficulties in meeting the requirements of the mediating role and positioned Turkey as a

state party to the conflict, not a state that adopted an inclusive and cooperation-based foreign policy. The atmosphere of uncertainty caused by the events has led to the suspension of policies that Turkey tried to implement in the region and aimed to increase mutual cooperation and interdependence. The emergence of the new atmosphere has changed the threat perceptions and security priorities of Turkey and led to more active use by Turkey of hard power elements in the region. That the governance system and values that Turkey developed throughout its history by its own dynamics and debates have been offered to the regional countries especially with the American help is not compatible with the realities of these countries.

It is understood that Turkey could be a source of inspiration for the Middle Eastern countries with different political, economic and social dynamics but each country would have to develop its system in accordance with its own experience. The relatively stable period when Turkey effectively used the means of Public Diplomacy and thus empowered its soft power has also been a period of economic and political gains for Turkey in the region. The periods of stability rather than conflict in the Middle East has also been the periods when Turkey's political and cultural values have been more shared and become economically more lucrative periods. In this context, Turkey should invest in stability especially in the Middle East and institutionalize its works on Public Diplomacy that could bring about a great contribution in the long run. The continuity of the achievements through military methods can be fulfilled by soft power elements.

The harmony between discourse and action is one of the key elements for the success of public diplomacy. A discrepancy that may arise at this point may lead to the elimination of "reputation" gained in a difficult and laborious manner in a very short time. It is vital to know the limits of your soft power and develop a strategy accordingly for the implementation of Public Diplomacy. It is also important to pay attention to this issue in the promotion of Public Diplomacy activities. The attempt to make the soft power seem more powerful than it normally does could lead to a power struggle for other actors in the region. These powers will wage war against others that they see taking steps against them. Public Diplomacy is generally successful in the atmosphere of cooperation and not of conflict and tension. In this context, the problems should be solved out through negotiations before they turn into conflicts and the activities of other actors in the region should be examined carefully. Strategies regarding Public Diplomacy should be updated and transformed, especially in the Middle East, which can be described as a slippery ground for international relations.